

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.korpo.pol.pl/cbos>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT. 24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: cbos@pol.pl

BS/38/38/98

O ETYCE POLITYKÓW

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, MARZEC '98

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- Wśród badanych wyraźnie dominuje przekonanie, że życie prywatne polityka nie powinno być obiektem zainteresowania mediów, przynajmniej do czasu, kiedy nie wpływa ono na sposób wykonywania przez niego obowiązków zawodowych.
- Oddzielenie w społecznej świadomości sfery publicznej działalności polityka od jego życia osobistego powoduje, że większość respondentów nie oczekuje od polityków nieskazitelnej postawy w życiu małżeńskim i rodzinnym. W większości bowiem deklarują oni poparcie w wyborach kandydata, o którym wiadomo, że zdradza współmałżonka, żyje w wolnym związku lub jest rozwiedziony, o ile może się wykazać wysokimi kompetencjami i umiejętnościami.
- W powszechnej ocenie dyskwalifikuje polityka nieprzestrzeganie prawa, karalność (za przestępstwa kryminalne), alkoholizm, nieprawdomówność, a także współpraca ze Służbą Bezpieczeństwa. Do zachowań, które nie uchodzą politykowi - szczególnie pełniącemu funkcje państwowe - zaliczono również udział w reklamach. Zarazem jednak zaskakująco duża część respondentów zgodziłaby się na występowanie w reklamach polityków nie sprawujących takich funkcji.
- Ankietowani powszechnie kwestionują zasadność istnienia immunitetu poselskiego w obecnym kształcie, sądząc, że powinien on być zlikwidowany lub przynajmniej ograniczony.

Zawód polityka należy do tych profesji, których przedstawicielom społeczeństwo stawia szczególnie wysokie wymagania etyczne. Jak wskazują wyniki badań¹, podstawowym kryterium oceny polityka jest bowiem jego uczciwość i wiarygodność.

Oczekiwania i wymagania wobec polityków, odnoszące się do sfery etyki i obyczajów, są nieco odmienne w różnych społeczeństwach. W krajach Europy Zachodniej na przykład jednoznacznie piętnowana jest nieuczciwość oraz czerpanie nieuzasadnionych korzyści z zajmowanego stanowiska, nieco łagodniej natomiast traktuje się łamanie przez polityków norm obyczajowych. Stąd też reakcje zdziwienia wielu Europejczyków na wybuch afery *Zippergate* w Stanach Zjednoczonych, wywołane skalą zainteresowania życiem prywatnym prezydenta Clintona i znaczeniem, jakie tej sprawie nadali Amerykanie.

ŻYCIE PRYWATNE POLITYKA A DOBRO PUBLICZNE

Poglądy na temat tego, czy i w ogóle opinia publiczna ma prawo znać szczegóły z życia prywatnego polityków, w ostatnim okresie (od czerwca '96) nieco się wykrystalizowały. Obecnie² wyraźnie dominuje przekonanie, że życie prywatne polityka nie powinno być przedmiotem zainteresowania mediów, a więc także społeczeństwa, o ile nie wpływa ono na sposób wykonywania przez niego obowiązków zawodowych. Blisko co trzeci badany zgadza

¹ Por. komunikat CBOS „Portrety liderów opozycji”, kwiecień '97.

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (93) zrealizowano w dniach 19-24 lutego '98 na 1167-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłej ludności Polski.

się natomiast ze stwierdzeniem, że życie osobiste polityków nie powinno być przedmiotem zainteresowania dziennikarzy, jako że mają oni tak jak inni ludzie prawo do prywatności.

Jedna czwarta badanych uważa, że życie osobiste polityka powinno być znane opinii społecznej z racji pełnienia przez niego funkcji publicznej. Przekonanie to nieco częściej deklarują ludzie starsi - powyżej 55 roku życia, osoby z wykształceniem podstawowym, prywatni przedsiębiorcy, a także robotnicy niewykwalifikowani (wśród których wszakże stosunkowo wysoki jest zarazem odsetek zwolenników poglądu, że dziennikarze nie powinni w ogóle zajmować się życiem osobistym polityków).

Tabela 1

w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem, dziennikarze powinni zajmować się życiem prywatnym polityków?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	VI '96	II '98
Tak, ponieważ polityk jest osobą publiczną i społeczeństwo ma prawo dobrze go poznać	27	24
Tak, ale tylko wtedy, jeśli życie prywatne polityka wpływa na wykonywanie przez niego obowiązków	32	41
Nie, polityk ma tak jak inni ludzie prawo do prywatności	34	30
Trudno powiedzieć	7	5

Akceptacja ujawniania faktów z życia prywatnego polityków, kiedy może ono kolidować z wypełnianiem przez nich obowiązków zawodowych, jest najczęstsza wśród ludzi młodych - do 24 roku życia, mieszkańców największych miast, osób z wykształceniem wyższym, kadry kierowniczej i inteligencji, pracowników umysłowych niższego szczebla oraz pracowników fizyczno-umysłowych.

OCZEKIWANIA WOBEC POLITYKÓW W SFERZE ETYKI I OBYCZAJOWOŚCI

Wyłączenie sfery prywatności z kręgu zainteresowania opinii publicznej, czyli oddzielenie jej od publicznej działalności polityka, powoduje, że z reguły jest on oceniany i weryfikowany według kryterium kompetencji, a nie ze względu na swoją sytuację osobistą i rodzinną.

Zdecydowana większość badanych deklaruje bowiem, że oddałaby w wyborach głos na polityka, który jest rozwiedziony bądź żyje w wolnym związku. Również niewierność małżeńska, w ocenie ponad połowy respondentów, nie dyskwalifikuje polityka, o ile jest on kompetentny i ma odpowiednie umiejętności.

Inaczej jednak jest w sytuacji, gdy polityk reprezentuje odmienną orientację seksualną. Dwie trzecie badanych zrezygnowałyby z głosowania na niego pomimo jego kompetencji. Homoseksualne skłonności polityka nie przeszkadzałyby natomiast więcej niż co czwartemu respondentowi.

Tabela 2

w procentach

Czy poparł(a)by Pan(i) w wyborach ... polityka, którego kompetencje i umiejętności ocenia Pan(i) wysoko, lecz o którym wie Pan(i), że:	Tak		Nie		Trudno powiedzieć	
	na urząd prezydenta	do parlamentu	na urząd prezydenta	do parlamentu	na urząd prezydenta	do parlamentu
- jest rozwiedziony	73	73	21	21	5	5
- żyje ze swoim partnerem/partnerką bez ślubu	68	69	26	26	6	5
- zdradza żonę/męża	52	54	38	37	10	9
- jest homoseksualistą, utrzymuje stosunki seksualne z osobami tej samej płci	29	28	64	65	7	6
- współpracował w przeszłości ze Służbą Bezpieczeństwa	13	12	77	78	10	10
- spowodował kiedyś wypadek po pijanemu	8	7	88	90	4	4
- zdarza mu się publicznie mówić nieprawdę	5	5	91	91	4	5
- był kiedyś karany za przestępstwo kryminalne	4	3	93	94	4	3
- jest uzależniony od alkoholu	3	2	96	96	2	2

Osoby, które uważają, że polityk ma takie samo prawo do prywatności jak inni ludzie, częściej niż pozostali deklarują niebranie pod uwagę szczegółów z życia osobistego i rodzinnego polityka przy podejmowaniu decyzji wyborczej.

Tabela 3

w procentach

Czy poparł(a)by Pan(i) w wyborach do parlamentu polityka, którego kompetencje i umiejętności ocenia Pan(i) wysoko, lecz o którym wie Pan(i), że:	Czy, Pana(i) zdaniem, dziennikarze powinni zajmować się życiem prywatnym polityków?			
	Tak, ponieważ polityk jest osobą publiczną i społeczeństwo ma prawo dobrze go poznać	Tak, ale tylko wtedy, jeśli życie prywatne polityka wpływa na wykonywanie przez niego obowiązków	Nie, polityk ma tak jak inni ludzie prawo do prywatności	Trudno powiedzieć
- żyje ze swoją partnerką/partnerem bez ślubu				
Tak	58	75	76	32
Nie	37	23	20	33
Trudno powiedzieć	5	2	4	35
- jest homoseksualistą, utrzymuje stosunki seksualne z osobami tej samej płci				
Tak	20	31	35	12
Nie	78	64	58	65
Trudno powiedzieć	3	5	7	23

W pozostałych sytuacjach poddanych ocenie badanych, w których kompetencje polityka mogą kolidować z jego postawą etyczną, uzyskane opinie były niemal jednomyślne. Ponad trzy czwarte respondentów nie zdecydowałoby się poprzeć w wyborach współpracownika peerelowskich służb specjalnych. Powszechnie deklarowano też odrzucenie w wyborach kandydatury osoby, która publicznie mówi nieprawdę, spowodowała kiedyś wypadek po pijanemu, była w przeszłości karana za przestępstwo kryminalne bądź jest uzależniona od alkoholu, nawet wówczas, jeśli wyróżnia się ona wysokimi kompetencjami i umiejętnościami.

Należy jednak zaznaczyć, że wypowiedzi respondentów mają charakter deklaracyjny. W konkretnej sytuacji decyzja (także decyzja wyborcza) nie opiera się jedynie na jednej czy dwóch przesłankach, lecz jest uzależniona od wielu różnych czynników, w tym przypadku np. od sympatii dla danego polityka, oceny wagi stawianych mu zarzutów, oceny jego kontrkandydatów itp.

Warto podkreślić, że omówione wymagania moralno-obyczajowe odnoszą się do całej klasy politycznej, niezależnie od pełnionych przez polityków funkcji czy stanowisk. W takim samym stopniu dotyczą one głowy państwa jak parlamentarzystów.

Deklaracje respondentów dotyczące sfery prywatności polityka: jego sytuacji rodzinnej, preferencji seksualnych, najsilniej różnicuje religijność badanych, mierzona poziomem uczestnictwa w praktykach religijnych. Im częstsze praktyki religijne, tym większe znaczenie przypisywane sytuacji osobistej polityka. Kandydat na posła, senatora lub prezydenta, który żyje w konkubinacie, jest rozwiedziony lub zdradza żonę, pomimo swoich wysokich kompetencji nie znalazłby uznania wśród przeważającej liczby osób, które kilka razy w tygodniu uczestniczą w praktykach religijnych.

Oczekiwania wobec polityków w tej sferze modyfikują także cechy społeczno-demograficzne respondentów: wiek, miejsce zamieszkania, wykształcenie, grupa społeczno-zawodowa, status materialny. Mniejsze wymogi wobec polityków, związane z przestrzeganiem norm etyczno-obyczajowych w życiu osobistym, mają - ogólnie rzecz biorąc - ludzie młodzi (do 34 roku życia), mieszkańcy dużych miast, osoby z wykształceniem średnim i wyższym, kadra kierownicza i inteligencja, prywatni przedsiębiorcy, pracownicy umysłowi niższego szczebla, pracownicy fizyczno-umysłowi, osoby o wyższych dochodach *per capita* w rodzinie, badani oceniający swoje warunki materialne jako dobre. Bardziej rygorystyczni wobec polityków są badani starsi (powyżej 55 roku życia), mieszkańcy wsi, respondenci z wykształceniem podstawowym, emeryci i renciści, gospodynie domowe, osoby o najniższych dochodach.

Opinie na ten temat wiążą się także z orientacją polityczną badanych. Bardziej przyzwalającą postawę wobec polityków reprezentują ankietowani identyfikujący się z lewicą niż respondenci o poglądach prawicowych.

Znaczne rozbieżności w tej kwestii występują w elektoratach poszczególnych partii i ugrupowań politycznych. „Nie uporządkowane” życie osobiste dyskwalifikuje nawet dobrego polityka przede wszystkim w oczach potencjalnych wyborców AWS i PSL, znacznie rzadziej natomiast wśród sympatyków UP, UW, a zwłaszcza SLD.

Tabela 4

w procentach

Czy poparł(a)by Pan(i) w wyborach do parlamentu polityka, którego kompetencje i umiejętności ocenia Pan(i) wysoko, lecz o którym wie Pan(i), że:	Elektoraty partyjne				
	AWS	PSL	UP	UW	SLD
- żyje ze swoim partnerem/partnerką bez ślubu					
Tak	56	61	79	82	87
Nie	40	39	21	15	87
Trudno powiedzieć	4	0	0	3	1
- jest rozwiedziony					
Tak	63	69	84	83	89
Nie	32	31	15	14	10
Trudno powiedzieć	5	0	2	3	0
- zdradza męża/żonę					
Tak	40	46	56	62	69
Nie	53	47	37	32	28
Trudno powiedzieć	7	7	7	6	3
- jest homoseksualistą, utrzymuje stosunki seksualne z osobami tej samej płci					
Tak	17	20	33	43	41
Nie	76	77	65	54	55
Trudno powiedzieć	7	3	2	3	4

W pozostałych sytuacjach, w których na szali kładziono z jednej strony wysokie kompetencje polityka, z drugiej zaś jego postępowanie wykraczające poza normy etyczno-obyczajowe, zróżnicowania opinii ze względu na cechy społeczno-demograficzne respondentów są niewielkie i dotyczą przede wszystkim oceny współpracy z SB.

Byli współpracownicy służb specjalnych PRL częściej uzyskaliby akceptację osób w ogóle nie uczestniczących w praktykach religijnych, respondentów deklarujących lewicowe poglądy polityczne, a także zwolenników SLD. Jednak potencjalni wyborcy SLD w większości również odmówiliby im poparcia.

Tabela 5

w procentach

Czy poparł(a)by Pan(i) w wyborach do parlamentu polityka, którego kompetencje i umiejętności ocenia Pan(i) wysoko, lecz o którym wie Pan(i), że współpracował w przeszłości ze Służbą Bezpieczeństwa PRL?	Elektoraty partyjne				
	AWS	UW	PSL	UP	SLD
Tak	4	13	13	15	25
Nie	93	84	78	80	60
Trudno powiedzieć	3	4	9	5	15

Spoleczne oczekiwania wobec polityków widoczne są także w opiniach na temat tego, w jakich sytuacjach powinni oni zrezygnować z pełnionej funkcji.

Panuje powszechna zgoda, że polityk powinien ustąpić z zajmowanego stanowiska, jeśli złamał prawo - popełnił krzywoprzysięstwo, przyjął łapówkę, dopuścił się oszustwa podatkowego.

Zdaniem zdecydowanej większości badanych, także publiczne mówienie nieprawdy dyskwalifikuje polityka i powinno obligować go do złożenia dymisji. Natomiast większość respondentów nie widzi takiej potrzeby w przypadku zdrady małżeńskiej.

Fakt, że w opinii społecznej niewierność małżeńska nie jest wystarczającą przesłanką do ustąpienia polityka ze stanowiska, potwierdza wcześniejsze ustalenia, że większość Polaków nie oczekuje od polityków nieskazitelnej postawy w życiu małżeńskim i rodzinnym.

Tabela 6

w procentach

W jakiej sytuacji polityk powinien ustąpić z zajmowanego stanowiska? Czy powinien złożyć dymisję, gdy:	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Zdecydowanie/raczej nie	Trudno powiedzieć
- złożył fałszywe zeznania pod przysięgą	89	7	3	1
- przyjął łapówkę	86	9	4	1
- dopuścił się oszustwa podatkowego	81	14	4	1
- publicznie powiedział nieprawdę	56	24	14	5
- zdradzał męża/żonę	16	12	61	11

UDZIAŁ POLITYKÓW W REKLAMACH

Fakt wystąpienia prezydenta w reklamie firmy meblarskiej wywołał żywe reakcje w mediach. Udział urzędującej głowy państwa w reklamie komentowano jako wydarzenie bezprecedensowe i jednoznacznie nie do przyjęcia. Czy Polacy podzielają krytycyzm tzw. oświeconej opinii publicznej czy też może nie mają nic przeciwko udziałowi polityków

w reklamach? Odpowiedzi na to pytanie są dość istotne, jako że w Polsce obyczaje polityczne dopiero się kształtują, co może sprzyjać niejednoznaczności ocen.

W badaniu pytaliśmy o dopuszczalność występowania w reklamach osób zajmujących najwyższe stanowiska państwowe: prezydenta, premiera i członków rządu, posłów, a także polityków nie pełniących funkcji państwowych.

Ogólnie rzecz biorąc, opinie respondentów na ten temat są zróżnicowane w zależności od tego, czy polityk sprawuje funkcje publiczne czy też nie. Większość respondentów z dezaprobatą odnosi się do udziału w reklamie osób sprawujących obecnie władzę - polityków na najwyższych stanowiskach państwowych oraz parlamentarzystów. Jednak niemały odsetek badanych sądzi, że przynajmniej niekiedy jest to dopuszczalne. Krytycyzm wobec reklamowania towarów lub usług przez polityków nie pełniących funkcji państwowych jest wyraźnie słabszy. Mimo iż co drugi badany uważa, że jest to niedopuszczalne, jednak niewiele mniejsza grupa (43%) nie ma nic przeciwko temu, przynajmniej w niektórych sytuacjach.

Tabela 7

w procentach

Co sądzi Pan(i) o udziale polityków w reklamach różnego rodzaju produktów lub usług? Czy, Pana(i) zdaniem, jest dopuszczalne, by występował/występowali w reklamach:	Nie mam nic przeciwko temu	Jest to niekiedy dopuszczalne, np. jeśli jest to reklama produktów bądź usług firm polskich	Jest to całkowicie niedopuszczalne	Trudno powiedzieć
- prezydent	16	14	65	5
- premier, członkowie rządu	15	14	66	5
- posłowie	16	14	64	6
- politycy nie pełniący funkcji państwowych	24	19	50	8

Nieco przychylniej do udziału polityków w reklamach, niezależnie od tego, czy piastują jakieś stanowiska państwowe czy też nie, odnoszą się ludzie młodzi - do 24 roku życia, mieszkańcy małych (nie przekraczających 20 tys. ludności) miast, bezrobotni. Relatywnie bardziej krytyczni są natomiast mieszkańcy największych miast, osoby z wykształceniem wyższym, przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji.

Opinie na ten temat różnicuje także poziom uczestnictwa w praktykach religijnych oraz orientacja polityczna badanych. Na występowanie polityków w reklamach częściej skłonne są zgodzić się osoby nie uczestniczące w praktykach religijnych oraz badani deklarujący lewicowe poglądy polityczne. Jako niedopuszczalne określają to natomiast przede wszystkim respondenci najczęściej praktykujący oraz ankietowani utożsamiający się z prawicą.

W elektoratach partyjnych dezaprobatę udziału polityków w reklamach częściej wyrażają zwolennicy AWS, UW oraz PSL niż sympatycy SLD i UP.

Tabela 8

w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem, dopuszczalne jest, by prezydent występował w reklamach?	Elektoraty partyjne				
	AWS	UW	PSL	UP	SLD
Nie mam nic przeciwko temu	10	7	11	16	19
Jest to niekiedy dopuszczalne, np. jeśli jest to reklama produktów bądź usług firm polskich	9	16	11	22	20
Jest to całkowicie niedopuszczalne	75	76	76	63	59
Trudno powiedzieć	6	1	2	0	3

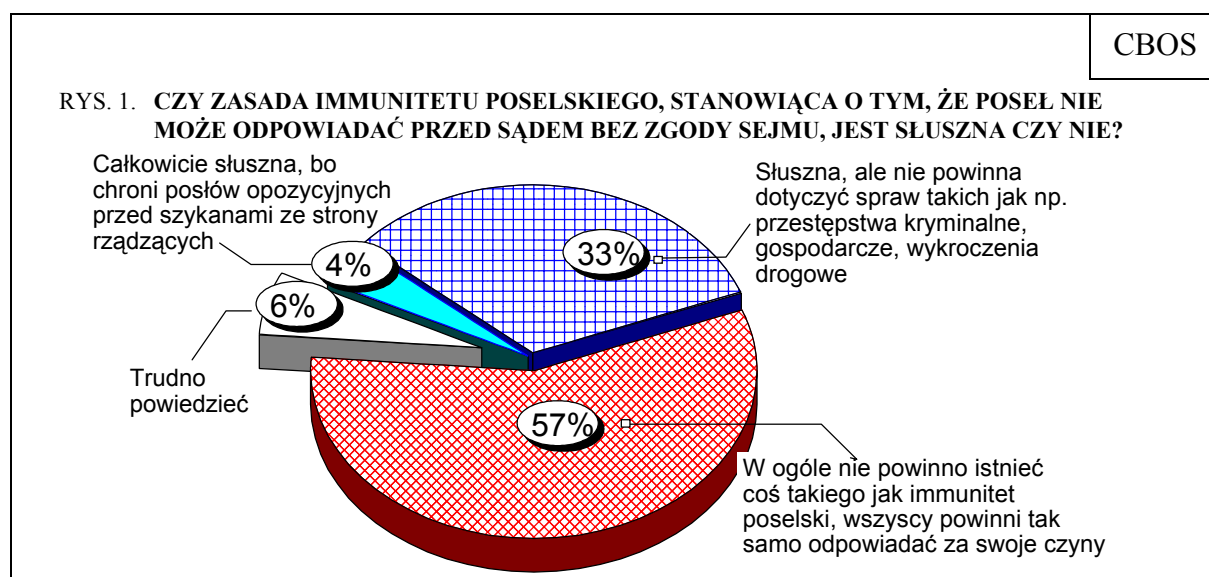
Wydaje się, że sprzeciw wobec występowania polityków w reklamach, silniejszy wśród osób bardziej religijnych, respondentów o orientacji prawicowej oraz zwolenników AWS i PSL (w mniejszym stopniu wśród sympatyków UW), bierze się nie tyle z większej świadomości konsekwencji i zagrożeń wynikających ze styku polityki i biznesu, ile z kontekstu badania, zainspirowanego udziałem prezydenta w reklamach firmy meblarskiej.

STOSUNEK DO ZASADY IMMUNITETU POSELSKIEGO

Badając opinie o etyce polityków warto sprawdzić stosunek społeczeństwa do zasady immunitetu poselskiego. Reguła ta, podniesiona do rangi normy konstytucyjnej, była i jest krytykowana zarówno przez media, jak i niektórych polityków. Podstawowym argumentem wysuwany przeciw niej jest to, że godzi ona w zasadę równości obywateli wobec prawa i, w obecnym kształcie, pozwala unikać odpowiedzialności nawet za przestępstwa pospolite.

Rozważa się zatem ograniczenie immunitetu poselskiego przez zawężenie zakresu jego obowiązywania do spraw związanych z wykonywaniem mandatu posła lub senatora.

Postulaty badanych idą z reguły dalej niż propozycje polityków: ponad połowa z nich (57%) kwestionuje słusność istnienia samej zasady jako takiej. Co trzeci respondent opowiada się za ograniczeniem immunitetu poselskiego, tak aby nie obejmował on przestępstw pospolitych. Jedynie 4% ankietowanych uznaje tę zasadę za całkowicie słuszną, jako że chroni ona posłów opozycyjnych przed szykanami ze strony rządzących.

Opinie o słusności zasady immunitetu poselskiego różnicują cechy społeczno-demograficzne respondentów. Likwidację tego przywileju postulują najczęściej mieszkańcy wsi, osoby mniej wykształcone (z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym), rolnicy, robotnicy niewykwalifikowani, pracownicy fizyczno-umysłowi, osoby o najniższych dochodach, respondenci negatywnie oceniający swoje warunki materialne. Za ograniczeniem immunitetu poselskiego opowiadają się przede wszystkim ludzie z wyższym wykształceniem, kadra kierownicza i inteligencja, a także prywatni przedsiębiorcy (którzy również najczęściej akceptują istniejące rozwiązanie), uczniowie i studenci, osoby o najwyższych dochodach *per capita* w rodzinie, ankietowani zadowoleni ze swoich warunków materialnych.

Co ciekawe, przywilej ten częściej uważają za nieuzasadniony ankietowani deklarujący centrowe poglądy polityczne niż badani o orientacji prawicowej i lewicowej. Ci ostatni relatywnie częściej przychylają się do opinii, że należy go zachować, ograniczając zarazem jego zakres.

Wśród elektoratów partyjnych przeciw immunitetowi poselskiemu najsilniej wypowiadają się zwolennicy PSL, natomiast jego istnienie w obecnym kształcie najczęściej akceptują sympatycy SLD. Rozwiązanie pośrednie - polegające na ograniczeniu immunitetu - popierają przede wszystkim potencjalni wyborcy UW.

Tabela 9

w procentach

Czy zasada immunitetu poselskiego, stanowiąca o tym, że poseł nie może odpowiadać przed sądem bez zgody Sejmu, jest słuszna czy nie?	Elektoraty partyjne				
	AWS	UW	PSL	UP	SLD
Całkowicie słuszna, bo chroni posłów opozycyjnych przed szykanami ze strony rządzących	4	3	3	1	10
Słuszna, ale nie powinna dotyczyć spraw takich jak np. przestępstwa kryminalne, gospodarcze, wykroczenia drogowe	35	53	14	41	43
W ogóle nie powinno istnieć coś takiego jak immunitet poselski, wszyscy powinni tak samo odpowiadać za swoje czyny	55	42	78	55	44
Trudno powiedzieć	6	2	5	4	3

★

★

★

Spełnianie przez polityka określonych standardów moralnych i obyczajowych jest dla jego społecznej akceptacji częstokroć równie ważne jak jego kompetencje i umiejętności zawodowe. W powszechnej ocenie polityka dyskwalifikuje: nieprzestrzegania prawa, karalność (za przestępstwa kryminalne), alkoholizm, nieprawdomówność, a także współpraca ze Służbą Bezpieczeństwa. Większość respondentów nie oczekuje natomiast od polityków przestrzegania w życiu osobistym i rodzinnym norm zgodnych z tradycyjną etyką i obyczajowością. Niewierność małżeńska, życie w wolnym związku czy rozwód nie

przekreślają go, w ocenie społecznej, jako polityka (choć homoseksualizm jest dla większości badanych nie do przyjęcia). Opinia ta idzie w parze z przekonaniem, że życie osobiste polityka nie powinno być obiektem zainteresowania mediów, przynajmniej do czasu, kiedy nie wpływa na sposób wykonywania przez niego obowiązków zawodowych.

Do zachowań, które nie uchodzą politykowi - szczególnie pełniącemu funkcje państwowe - zaliczono także udział w reklamach. Zarazem jednak zaskakująco duża część respondentów zgodziłaby się na udział w reklamach polityków nie sprawujących takich funkcji.

Ankietowani w większości kwestionują zasadność istnienia immunitetu poselskiego w obecnym kształcie, sądząc, że powinien on być zlikwidowany lub przynajmniej ograniczony.

Tabela 1. Czy, Pana(i) zdaniem, dziennikarze powinni zajmować się życiem prywatnym polityków? 1 - Tak, ponieważ polityk jest osobą publiczną i społeczeństwo ma prawo dobrze go poznać; 2 - Tak, ale tylko wtedy, jeśli życie prywatne polityka wpływa na wykonywanie przez niego obowiązków; 3 - Nie, polityk ma tak jak inni ludzie prawo do prywatności

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	24	41	30	5	1165
Płeć					
Mężczyźni	27	42	26	4	552
Kobiety	21	39	34	6	613
Wiek					
do 24 lat	13	51	34	2	162
25-34	22	49	28	2	207
35-44	27	40	31	2	250
45-54	22	37	38	4	214
55-64	30	34	29	7	144
65 lat i więcej	30	33	21	16	187
Miejsce zamieszkania					
Wieś	25	36	30	9	433
Miasto do 20 tys.	17	43	35	5	154
od 21 do 100 tys.	21	48	29	2	224
101-500 tys.	30	31	36	3	208
501 tys. i więcej mieszk.	21	55	21	2	145
Region					
Północny	27	34	35	5	144
Zachodni	29	32	37	3	122
Środkowozachodni	19	44	32	6	187
Środkowy	20	49	29	3	199
Wschodni	29	42	29	6	124
Południowo-wschodni	19	45	29	7	189
Południowo-zachodni	29	35	31	6	201
Wykształcenie					
Podstawowe	30	30	29	12	371
Zasadnicze zawodowe	21	40	36	3	299
Średnie	21	48	28	2	398
Wyższe	21	54	25	0	95
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	18	52	30	0	71
Prac. umysł. niż. szczebla	19	53	28	1	122
Pracownicy fiz.- umysł.	14	59	27	0	72
Robotnicy wykwalifikowani	22	43	33	2	120
Robotnicy niewykwalifik.	36	25	38	1	73
Rolnicy	25	40	31	4	55
Prywatni przedsiębiorcy	33	46	12	9	46
Bierni zawodowo					
Renciści	32	23	30	14	145
Emeryci	27	37	26	10	194
Uczniowie i studenci	12	58	28	2	75
Bezrobotni	25	30	41	5	104
Gospodynie domowe i inni	18	42	35	5	86
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	19	51	31	0	127
Sektor państwowy	25	45	29	2	108
Sektor prywatny	24	46	29	2	283
Spółdzielczość	29	38	33	0	16
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	28	31	34	7	228
201 - 325	22	43	31	4	177
326 - 449	22	42	30	6	187
450 - 599	25	42	28	4	156
Powyżej 599 zł	25	44	30	1	228
Ocena własnych war. mater.					
Źle	26	34	33	7	327
Średnie	24	42	29	5	538
Dobre	22	45	30	3	299
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	31	35	25	9	66
Raz w tygodniu	24	41	30	5	583
Kilka razy w miesiącu	25	37	33	5	169
Kilka razy w roku	22	44	29	5	238
W ogóle nie uczestniczy	22	40	32	6	108
Poglądy polityczne					
Lewica	21	43	32	4	241
Centrum	26	38	34	3	334
Prawica	26	50	21	3	355
Trudno powiedzieć	22	28	38	13	233

Tabela 2. Czy poparł(a)by Pan(i) w wyborach do parlamentu polityka, którego kompetencje i umiejętności ocenia Pan(i) wysoko, lecz o którym wie Pan(i), że żyje ze swoim partnerem/partnerką bez ślubu?

	(%)			
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	69	26	5	1166
Płeć				
Mężczyźni	73	24	3	552
Kobiety	65	28	6	614
Wiek				
do 24 lat	86	13	1	162
25-34	83	16	1	206
35-44	68	28	4	250
45-54	74	22	3	214
55-64	56	35	9	144
65 lat i więcej	44	45	11	189
Miejsce zamieszkania				
Wieś	60	35	5	433
Miasto do 20 tys.	70	26	4	153
od 21 do 100 tys.	73	21	6	224
101-500 tys.	74	20	6	210
501 tys. i więcej mieszk.	79	18	3	145
Region				
Północny	62	33	5	146
Zachodni	72	26	2	121
Środkowozachodni	72	24	4	187
Środkowy	74	18	8	199
Wschodni	64	34	2	124
Południowo-wschodni	70	24	6	189
Południowo-zachodni	66	29	5	201
Wykształcenie				
Podstawowe	55	37	8	373
Zasadnicze zawodowe	72	24	4	298
Średnie	77	21	2	398
Wyższe	81	15	4	95
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	81	15	4	71
Prac. umysł. niż. szczebla	83	13	4	122
Pracownicy fiz. - umysł.	79	20	1	72
Robotnicy wykwalifikowani	70	30	0	119
Robotnicy niewykwalifik.	73	23	4	73
Rolnicy	72	26	3	55
Prywatni przedsiębiorcy	84	11	4	46
Bierni zawodowo				
Renciści	50	40	10	145
Emeryci	51	40	8	196
Uczniowie i studenci	88	11	1	75
Bezrobotni	76	21	3	104
Gospodynie domowe i inni	62	32	7	86
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	73	22	5	127
Sektor państwowy	78	20	2	108
Sektor prywatny	80	18	3	283
Spółdzielczość	76	20	4	15
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 200 zł	54	41	5	228
201 - 325	69	28	3	177
326 - 449	71	23	6	186
450 - 599	76	20	3	158
Powyżej 599 zł	79	18	4	228
Ocena własnych war. mater.				
Złe	66	28	6	327
Średnie	66	30	4	539
Dobre	78	18	4	299
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	36	55	9	67
Raz w tygodniu	63	33	4	583
Kilka razy w miesiącu	73	21	6	169
Kilka razy w roku	82	14	4	238
W ogóle nie uczestniczy	87	8	4	108
Poglądy polityczne				
Lewica	80	19	1	241
Centrum	72	25	3	334
Prawica	64	33	3	355
Trudno powiedzieć	61	27	12	233

Tabela 3. Czy poparł(a)by Pan(i) w wyborach do parlamentu polityka, którego kompetencje i umiejętności ocenia Pan(i) wysoko, lecz o którym wie Pan(i), że **zdradza żonę, męża?**
(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	54	38	9	1165
Płeć				
Mężczyźni	59	33	8	552
Kobiety	50	41	9	614
Wiek				
do 24 lat	69	25	6	162
25-34	62	31	7	206
35-44	57	37	7	249
45-54	59	34	6	214
55-64	41	49	9	144
65 lat i więcej	33	51	16	189
Miejsce zamieszkania				
Wieś	48	44	8	433
Miasto do 20 tys.	53	36	11	153
od 21 do 100 tys.	63	29	7	224
101-500 tys.	57	35	8	210
501 tys. i więcej mieszk.	55	35	10	145
Region				
Północny	56	39	5	146
Zachodni	53	42	5	121
Środkowozachodni	52	36	12	187
Środkowy	57	30	13	199
Wschodni	50	44	6	123
Południowo-wschodni	59	34	8	189
Południowo-zachodni	49	43	8	201
Wykształcenie				
Podstawowe	44	44	11	373
Zasadnicze zawodowe	54	36	10	298
Średnie	60	34	6	397
Wyższe	64	31	6	95
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	66	31	3	71
Prac.umysł.niż.szczebła	65	27	8	122
Pracownicy fiz.- umysł.	66	25	8	72
Robotnicy wykwalifikowani	56	37	7	119
Robotnicy niewykwalifik.	60	35	5	73
Rolnicy	60	35	5	55
Prywatni przedsiębiorcy	61	35	4	46
Bierni zawodowo				
Renciści	35	52	13	145
Emeryci	38	48	13	196
Uczniowie i studenci	77	13	9	75
Bezrobotni	58	36	7	104
Gospodynie domowe i inni	45	48	7	86
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	59	33	8	127
Sektor państwowy	63	32	6	107
Sektor prywatny	62	31	7	283
Spółdzielczość	52	45	3	15
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 200 zł	46	47	7	228
201 - 325	53	38	9	177
326 - 449	54	36	10	186
450 - 599	62	33	5	158
Powyżej 599 zł	59	34	7	228
Ocena własnych war. mater.				
Złe	52	39	9	327
Średnie	52	39	9	539
Dobre	60	33	7	299
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	25	60	15	67
Raz w tygodniu	47	45	8	583
Kilka razy w miesiącu	58	34	8	169
Kilka razy w roku	70	23	7	238
W ogóle nie uczestniczy	68	19	13	108
Poglądy polityczne				
Lewica	60	33	7	241
Centrum	57	36	7	334
Prawica	50	44	6	355
Trudno powiedzieć	49	34	17	233

Tabela 4. Czy poparł(a)by Pan(i) w wyborach do parlamentu polityka, którego kompetencje i umiejętności ocenia Pan(i) wysoko, lecz o którym wie Pan(i), że **jest homoseksualistą, utrzymuje stosunki seksualne z osobami tej samej płci?**

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	28	65	6	1165
Płeć				
Mężczyźni	27	67	6	552
Kobiety	30	64	6	614
Wiek				
do 24 lat	48	49	3	162
25-34	38	58	4	206
35-44	33	61	6	249
45-54	25	68	8	214
55-64	18	76	6	144
65 lat i więcej	8	83	10	189
Miejsce zamieszkania				
Wieś	22	72	7	433
Miasto do 20 tys.	32	61	7	153
od 21 do 100 tys.	32	61	7	224
101-500 tys.	30	66	4	210
501 tys. i więcej mieszk.	37	58	5	145
Region				
Północny	33	65	2	146
Zachodni	35	59	1	121
Środkowo-zachodni	33	59	8	187
Środkowy	28	64	8	189
Wschodni	28	71	3	123
Południowo-wschodni	26	61	12	189
Południowo-zachodni	21	74	5	201
Wykształcenie				
Podstawowe	18	71	10	373
Zasadnicze zawodowe	28	68	4	298
Średnie	35	60	5	397
Wyższe	41	58	2	95
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	44	54	2	71
Prac.umysł.niż.szczebła	36	57	7	122
Pracownicy fiz.- umysł.	35	62	4	72
Robotnicy wykwalifikowani	31	67	3	119
Robotnicy niewykwalifik.	37	54	8	73
Rolnicy	18	74	8	55
Prywatni przedsiębiorcy	34	56	10	46
Bierni zawodowo				
Renciści	15	76	9	145
Emeryci	17	80	7	196
Uczniowie i studenci	57	40	4	75
Bezrobotni	26	70	5	104
Gospodynie domowe i inni	30	63	6	86
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	37	60	3	127
Sektor państwowy	31	61	8	107
Sektor prywatny	36	60	4	283
Spółdzielczość	24	72	3	15
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 200 zł	27	66	7	228
201 - 325	25	69	6	177
326 - 449	28	66	6	186
450 - 599	28	68	4	158
Powyżej 599 zł	32	63	5	228
Ocena własnych war. mater.				
Złe	27	66	7	327
Średnie	25	69	6	539
Dobre	37	59	4	299
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	18	74	8	67
Raz w tygodniu	23	71	6	583
Kilka razy w miesiącu	28	67	4	169
Kilka razy w roku	39	54	7	238
W ogóle nie uczestniczy	38	54	8	108
Poglądy polityczne				
Lewica	32	62	6	241
Centrum	36	59	5	334
Prawica	24	73	4	355
Trudno powiedzieć	21	67	12	233

Tabela 5. Co sądzi Pan(i) o udziale polityków w reklamach różnego rodzaju produktów lub usług? Czy, Pana(i) zdaniem, jest dopuszczalne, by **prezydent** występował w reklamach? 1 - Nie mam nic przeciwko temu; 2 - Jest to niekiedy dopuszczalne, np. jeśli jest to reklama produktów bądź usług firm polskich; 3 - Jest to całkowicie niedopuszczalne

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	16	14	65	5	1166
Płeć					
Mężczyźni	15	14	68	3	552
Kobiety	16	14	62	7	614
Wiek					
do 24 lat	21	23	56	0	162
25-34	19	16	63	2	206
35-44	13	13	70	4	250
45-54	17	11	68	4	214
55-64	13	16	64	7	144
65 lat i więcej	11	9	65	15	189
Miejsce zamieszkania					
Wieś	17	13	61	9	433
Miasto do 20 tys.	20	18	58	4	153
od 21 do 100 tys.	13	15	69	3	224
101-500 tys.	17	13	67	3	210
501 tys. i więcej mieszk.	9	13	76	2	145
Region					
Północny	18	15	62	6	146
Zachodni	20	18	59	3	121
Środkowozachodni	13	17	61	8	187
Środkowy	7	10	71	3	199
Wschodni	7	17	72	4	124
Południowo-wschodni	12	16	67	5	189
Południowo-zachodni	23	9	62	6	201
Wykształcenie					
Podstawowe	18	10	60	11	373
Zasadnicze zawodowe	15	17	65	3	298
Średnie	16	15	68	1	398
Wyższe	8	18	72	2	95
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	11	12	77	1	71
Prac. umysł. niż. szczebla	11	15	71	2	122
Pracownicy fiz.- umysł.	14	7	75	3	72
Robotnicy wykwalifikowani	16	16	67	1	119
Robotnicy niewykwalifik.	17	14	67	1	73
Rolnicy	17	9	64	9	55
Prywatni przedsiębiorcy	21	18	56	5	46
Bierni zawodowo					
Renciści	14	10	67	10	145
Emeryci	13	11	65	11	196
Uczniowie i studenci	20	21	59	0	75
Bezrobotni	25	18	53	3	104
Gospodynie domowe i inni	16	22	54	7	86
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	13	16	68	3	127
Sektor państwowy	12	10	78	0	108
Sektor prywatny	16	15	66	2	283
Spółdzielczość	14	18	68	0	15
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	16	16	61	7	228
201 - 325	19	14	62	4	177
326 - 449	17	9	68	6	186
450 - 599	17	13	65	4	158
Powyżej 599 zł	11	15	71	2	228
Ocena własnych war. mater.					
Złe	19	11	61	8	327
Średnie	15	15	64	5	539
Dobre	12	15	71	2	299
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	16	7	66	10	67
Raz w tygodniu	15	11	69	5	583
Kilka razy w miesiącu	13	16	65	6	169
Kilka razy w roku	16	21	58	4	238
W ogóle nie uczestniczy	24	16	57	4	108
Poglądy polityczne					
Lewica	21	17	58	3	241
Centrum	15	17	65	2	334
Prawica	9	13	76	2	355
Trudno powiedzieć	21	9	55	15	233

Tabela 6. Co sądzi Pan(i) o udziale polityków w reklamach różnego rodzaju produktów lub usług? Czy, Pana(i) zdaniem, jest dopuszczalne, by politycy nie pełniący funkcji państwowych występowali w reklamach? 1 - Nie mam nic przeciwko temu; 2 - Jest to niekiedy dopuszczalne, np. jeśli jest to reklama produktów bądź usług firm polskich; 3 - Jest to całkowicie niedopuszczalne

	(%)				Liczba osób
	1	2	3	Trudno powiedzieć	
Ogółem	24	19	50	8	1164
Płeć					
Meżczyźni	25	17	51	6	552
Kobiety	23	19	49	9	612
Wiek					
do 24 lat	31	28	38	3	162
25-34	28	22	46	3	206
35-44	23	17	57	4	250
45-54	23	15	52	10	214
55-64	22	18	50	10	144
65 lat i więcej	16	14	53	17	187
Miejsce zamieszkania					
Wieś	24	19	46	12	433
Miasto do 20 tys.	32	20	43	5	153
od 21 do 100 tys.	20	16	59	5	224
101-500 tys.	25	19	52	4	208
501 tys. i więcej mieszk.	21	20	53	6	145
Region					
Północny	27	21	43	10	144
Zachodni	33	15	45	7	121
Środkowo-zachodni	18	16	55	11	187
Środkowy	27	17	52	4	199
Wschodni	15	24	55	6	124
Południowo-wschodni	18	22	52	7	189
Południowo-zachodni	30	16	47	7	201
Wykształcenie					
Podstawowe	24	14	49	13	371
Zasadnicze zawodowe	23	19	50	8	298
Średnie	25	22	50	3	398
Wyższe	22	19	56	3	95
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	26	15	58	1	71
Prac. umysł. niż. szczebla	19	22	53	5	122
Pracownicy fiz.- umysł.	25	20	48	9	72
Robotnicy wykwalifikowani	20	20	56	4	119
Robotnicy niewykwalifik.	24	17	54	6	73
Rolnicy	23	13	52	10	55
Prywatni przedsiębiorcy	30	9	54	6	46
Bierni zawodowo					
Renciści	21	16	48	15	145
Emeryci	21	14	54	11	194
Uczniowie i studenci	30	26	40	5	75
Bezrobotni	35	19	42	4	104
Gospodynie domowe i inni	23	29	41	7	86
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	21	18	55	5	127
Sektor państwowy	21	14	59	6	108
Sektor prywatny	25	20	49	5	283
Spółdzielczość	22	28	47	4	15
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	23	19	48	10	228
201 - 325	25	24	43	7	177
326 - 449	21	13	57	8	186
450 - 599	26	19	48	6	156
Powyżej 599 zł	25	20	51	4	228
Ocena własnych war. mater.					
Złe	25	16	48	10	327
Średnie	24	20	50	7	537
Dobre	22	19	53	6	299
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	18	22	55	5	65
Raz w tygodniu	23	15	54	7	583
Kilka razy w miesiącu	20	22	47	10	169
Kilka razy w roku	25	23	45	6	238
W ogóle nie uczestniczy	34	18	40	9	108
Poglądy polityczne					
Lewica	29	20	45	6	241
Centrum	23	23	49	5	334
Prawica	20	17	59	4	355
Trudno powiedzieć	25	14	43	18	233

Tabela 7. Czy zasada immunitetu poselskiego, stanowiąca o tym, że poseł nie może odpowiadać przed sądem bez zgody Sejmu, jest słuszna czy nie?
 1 - Całkowicie słuszna, bo chroni posłów opozycyjnych przed szykanami ze strony rządzących; 2 - Słuszna, ale nie powinna dotyczyć spraw takich jak np. przestępstwa kryminalne, gospodarcze, wykroczenia drogowe;
 3 - W ogóle nie powinno istnieć coś takiego jak immunitet poselski, wszyscy powinni tak samo odpowiadać za swoje czyny

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	4	33	57	6	1166
Płeć					
Mężczyźni	5	38	53	4	551
Kobiety	3	29	60	8	615
Wiek					
do 24 lat	4	35	57	4	162
25-34	2	41	55	2	207
35-44	5	36	55	4	249
45-54	4	32	60	4	214
55-64	3	29	59	8	144
65 lat i więcej	5	24	56	15	189
Miejsce zamieszkania					
Wieś	3	22	65	9	433
Miasto do 20 tys.	5	37	53	4	154
od 21 do 100 tys.	5	34	56	4	223
101-500 tys.	4	39	59	5	210
501 tys. i więcej mieszk.	4	51	42	3	145
Region					
Północny	7	41	46	6	146
Zachodni	2	30	62	6	122
Środkowo-zachodni	4	33	56	7	187
Środkowy	6	38	53	3	199
Wschodni	5	24	64	7	122
Południowo-wschodni	1	30	64	5	189
Południowo-zachodni	3	33	56	8	201
Wykształcenie					
Podstawowe	3	21	64	12	373
Zasadnicze zawodowe	3	30	63	4	299
Średnie	5	39	53	3	397
Wyższe	7	67	24	3	95
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	2	70	28	0	71
Prac. umysł. niż. szczebla	7	39	49	5	122
Pracownicy fiz. - umysł.	3	30	65	2	72
Robotnicy wykwalifikowani	3	34	61	2	120
Robotnicy niewykwalifik.	3	24	69	5	73
Rolnicy	3	21	72	4	55
Prywatni przedsiębiorcy	12	46	33	8	46
Bierni zawodowo					
Renciści	3	20	65	11	145
Emeryci	5	28	57	10	196
Uczniowie i studenci	4	50	45	1	75
Bezrobotni	3	30	61	6	104
Gospodynie domowe i inni	2	28	60	10	86
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	3	47	47	3	127
Sektor państwowy	5	35	57	3	107
Sektor prywatny	4	38	56	3	283
Spółdzielczość	8	32	44	16	16
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	4	22	66	8	228
201 - 325	3	29	62	5	177
326 - 449	4	35	54	7	187
450 - 599	3	34	58	5	158
Powyżej 599 zł	4	49	43	3	227
Ocena własnych war. mater.					
Złe	3	24	65	8	327
Średnie	4	33	57	6	539
Dobre	6	43	47	4	299
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	1	24	61	14	68
Raz w tygodniu	4	30	61	5	582
Kilka razy w miesiącu	5	25	63	7	169
Kilka razy w roku	4	41	50	5	238
W ogóle nie uczestniczy	5	49	39	8	108
Poglądy polityczne					
Lewica	7	37	51	4	241
Centrum	3	28	66	3	334
Prawica	3	44	51	2	354
Trudno powiedzieć	3	20	58	19	233